

Keinoja väkivaltaa vastaan



HANNU LAUERMA

työelämäprofessori
ja dosentti Turun
yliopistossa

Tyksin oikeuspsykiatrian
ylilääkäri ja Psykiatrisen
vankisairaalan
asiantuntijalääkäri

*”Rakentavan
elämän
palkit-
sevuus ei
kenties
avaudu
heille
koskaan.”*

Väkivalta on monitekijäinen ilmiö, jonka merkittävään vähentämiseen yhteiskunnan tasolla tarvitaan useita keinoja ja pitkän aikavälin suunnittelua.

Eräs merkittävimmistä on lastensuojelu, sillä näyttö varhaisen väkivallan kokemisen ja aikuisiän väkivaltaisuuden yhteydestä on vahva. Varhaiskasvatuksen ja koulun sosiaalistava vaikutus on toinen suuri tekijä. Ilman ihmisten välistä vuorovaikutusta ihmisestä ei kehity luotettavaista, turvallisuuden tunnetta kokevaa ja yhteistyökykyistä olentoa, joka kunnioittaa tai vähintäänkin sietää muita.

Koukuttavien kuvaruutujen, välinpitämättömien vanhempien ja vailla auktoriteettia toimivien opettajien keskellä osa lapsista kasvaa tärkeimmän kehitysvaiheensa aikana empatiakyvyttömiksi olennoiksi. Heillä kyky yhteistyöhön, toisten huomioon ottamiseen ja tarvetytyksen viivästyttämisen sietämiseen on heikko.

Jo yli 25 vuotta sitten muuan yhdysvaltalainen lääkintäeversti arveli, että tuolloiset tappamismielikuviiin totuttavat videopelit alentavat kynnystä ottaa muita hengiltä myöhemminkin, mistä on sotavoimille hyötyä mutta siviilimaailmalle ei. Nyt on tarjolla lisäksi ns. true crime-viihteen merkeissä henkilöityjä, vähintäänkin epäsuorasti väkivaltaa ihannoivia TV-, äänikirja- ym. luomuksia, joiden sisältö ei kuvaa ammattirikollisen usein vastenmielistä maailmaa mitenkään realistisessa valossa. Surmatut tai maksumuistutuksena sormiaan menettäneet huumekaupan uhrin jäävät omahyväisen pullistelun varjoon.

Poikkeus on edesmenneen toimittaja Jarkko Sipilän avulla syntynyt elämäkerta Lauri ”Late” Johanssonista, jonka rikosura kuvataan kaunistelematta. Valtaosa alamaailman toiminnasta on kunniantonta, ankeaa ja ahdistavaa. Se vähentää mahdollisuuksia elää sosiaalisesti, henkisesti ja aineellisesti vaurasta ja mielenkiintoista elämää loppuiän.

Kuitenkin suuri osa julkisuudesta romanttisoii ja glorifioi väkivaltaa kypsymättömille nuorille, joiden mielikuvien aikaperspektiivi ei juuri kannu yli 30 ikävuoden. Rakentavan elämän palkitsevuus ei kenties avaudu heille koskaan.

Ihminen primitivisoituu väkivalta-alttiiksi niin pienissä kuin suurissakin ryhmissä, joiden syntyä edistää kaupunginosien sosiaalinen ja etninen segregatio. Jäljet näkyvät Ruotsissa. Paremmalla kaupunkisuunnittelulla voi vähentää väkivaltaa myös lisäämällä näkyvyyttä ostoskeskuksissa ja puistoissa. Viranomaisten ja luvan saaneiden vartijoiden mahdollisuus tarkastaa aseiden hallussapidosta epäillyn vaatetus ja tavarat on merkittävä lisäturva, ja teräaseen luvattomasta kantamisesta koituvien seuraamusten ankaroittaminen paikallaan.

Alkoholipolitiikan keinot väkivallan vähentämisessä taas eivät voi perustua vain yksioikoiseen rajoittamiseen, vaikka rajoituksilla on paikkansa. Kieltolaki johti yli 90-prosenttisen pirtun holtittomaan, valvomattomaan myyntiin ja väkivalta-aaltoon, eikä jokainen alkoholiverojen alentaminen ole lisännyt väkivaltaa. Humalassa tapahtuneiden henkirikosten määrä Suomessa on noin 30 vuotta vähentynyt, ja olisikin mielenkiintoista tietää, mihin henkirikosten kokonaismäärän uusi nousu koronapandemian aikana perustui. Liekö anniskelu – erityisesti verensokeria ylläpitävän ruokailun kanssa – olennaisesti turvallisempaa kuin juominen kodeissa?

Psykoottisten osuus henkirikoksista on pieni muttei merkityksetön, noin 10 %. Hallitsemattomia psykoositiloja varten tarvitaan psykiatrisia vuodepaikkoja. Oikea hoito vähentää väkivaltariskiä massiivisesti. Väitetysti tutkimuksiin perustuva käsitys 0,4 paikan riittävydestä tuhatta ihmistä kohden ei perustu tutkimuksiin.

Kukahan senkin sadun keksi? Muutamaa epäillään.●